

До

НАУЧНОТО ЖУРИ,
утвърдено от Ректора на СУ „Св. Климент Охридски“
със заповед № РД38-378/02.06.2015

Установило вътрешното разпределение на рецензии и становища с протокол от 02 юни 2015 г.
за защитата на дисертационния труд за придобиване на научна степен „доктор по право“ на
Венцислав Людмилов Петров

Научна област: право
Професионално направление: наследствено право
Факултет: Юридически
Катедра: Гражданскоправни науки

Рецензия

от д-р КРИСТИАН ПЕТРОВ ТАКОВ LL.M.
доцент по гражданско и семейно право (05.05.08.)
в Юридическия факултет на СУ „Св. Климент Охридски“

относно дисертационния труд на
ВЕНЦИСЛАВ ЛЮДМИЛОВ ПЕТРОВ
асистент в Юридическия факултет на СУ „Св. Климент Охридски“

на тема:

Отмяна на отказа от наследство от кредиторите на наследника

представен за защита за придобиване на
научна степен “доктор по право”

Уважаеми членове на научното жури,

Представям на вниманието Ви своята рецензия, която е структурирана по следния начин:

I. ДАННИ ЗА ДИСЕРТАНТА

II. ДАННИ ЗА ДОКТОРАНТУРАТА

III. ДАННИ ЗА ДИСЕРТАЦИЯТА И АВТОРЕФЕРАТА

IV. ОБЩИ ВПЕЧАТЛЕНИЯ И ПОЛОЖИТЕЛНА ОЦЕНКА НА РАБОТАТА

V. ТЕХНИЧЕСКИ ОСОБЕНОСТИ НА РАБОТАТА И ПРЕПОРЪКИ ПО ТЯХ

- A. БЕЛЕЖКИ ПО СИСТЕМАТА НА ИЗЛОЖЕНИЕТО
- B. ЗА СТРУКТУРИРАНЕТО НА ТЕКСТА
- C. ПОКАЗАЛЦИ И ДРУГИ ОРИЕНТИРИ
- D. ЛЕСНИ ЗА ИЗПОЛЗВАНЕ ОБОБЩЕНИЯ
- E. ПО ЦИТИРАНЕТО
- F. ПО „ПЪТНАТА КАРТА“ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

VI. НАУЧНИ ПРИНОСИ

VII. НЕСЪГЛАСИЯ С ТЕЗИ НА ДОКТОРАНТА

- A. ЗА СЪОТНОШЕНИЕТО МЕЖДУ ЧЛ. 56 И 67 ЗН (ОТМЯНА НА ОТКАЗА И ИСКАНЕ ЗА ОТДЕЛЯНЕ НА НАСЛЕДСТВЕНО ИМУЩЕСТВО)
- B. ЗА АЛЕАТОРНИЯ ХАРАКТЕР НА ОТКАЗА
- C. ЗА ПАСИВНАТА ЛЕГИТИМАЦИЯ ПО ИСКА ПО ЧЛ. 56 ЗН

D. ТЕХНИЧЕСКА НЕТОЧНОСТ В Т. 3.10

(СЪЕДИНЯВАНЕ С ИСК ЗА ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ НА ЗАПАЗЕНАТА ЧАСТ)

E. ВЪВ ВРЪЗКА С ЕДИН ЕФЕКТ ОТ ОТМЯНАТА НА ОТКАЗА

VIII. КРИТИЧНИ БЕЛЕЖКИ И ПРЕПОРЪКИ

- A. ОТНОСНО МЕТОДИТЕ НА ИЗСЛЕДВАНЕ
- B. ОТНОСНО ТЕРМИНОЛОГИЧНИТЕ БЕЛЕЖКИ
- C. ЗА ПОДОБИЯТА, ОТГРАНИЧЕНИЯТА И ЕВЕНТУАЛНОТО DE LEGE FERENDA ПРЕПРАЩАНЕ КЪМ ЧЛ. 135 ЗЗД
- D. ЗА ОТКАЗА ОТ НАСЛЕДСТВО, РАЗГЛЕЖДАН НЕ КАТО ОТКАЗ ОТ ПРАВА, А КАТО УПРАЖНЯВАНЕ НА ПРАВОТО НА НАСЛЕДЯВАНЕ
- E. ЗА НАЧАЛОТО НА ПРЕКЛУЗИВНИЯ СРОК ОТ УЗНАВАНЕ НА ОТКАЗА
- F. НЕОБСЪДЕН КРЪГ ЛИЦА
- G. ЗА НЕВЪЗМОЖНОСТТА, ИСКЪТ ПО ЧЛ. 56 ДА СЕ ПРЕДЯВИ КАТО ЧАСТИЧЕН

IX. ПУБЛИКАЦИИ

X. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

I. Данни за дисертанта

Венцислав Петров е роден през 1985 г. във Велико Търново. Завършил е право в СУ „Св. Климент Охридски“. От 2011 г. е асистент в Юридическия факултет на СУ. Водил е занятия по обща част на гражданското право, семейно и наследствено право.

Дисертантът има две публикации по темата на дисертацията и още две статии, които са извън тематичния ѝ кръг.

Вписан е и работи и като адвокат към САК.

II. Данни за докторантурата

Докторантурата е изработена самостоятелно от дисертанта вследствие на извършени от него изследвания и самостоятелна работа. Консултирал е тезите и аргументацията си с мнозина колеги от катедрата по гражданскоправни науки. Възприемал е направените му препоръки критично и доколкото са били съвместими с цялостната концепция на дисертационния му труд.

На заседания на катедрата по гражданскоправни науки в ЮФ на СУ през летния семестър на 2014-2015 г. бяха отправени препоръки и изказани предимно положителни становища по представения ръкопис на труда. Голяма част дисертантът е съобразил в окончателно представения вариант. Препоръките, които не са намерили отражение в крайния текст, са внимателно анализирани и отхвърлени поради аргументираното им неприемане от дисертанта.

Дисертантът е положил необходимите докторантски минимума по гражданско право – обща част (17.03.3015 г.) с успех отличен 5.50 и по семейно и наследствено право (31.03.3015 г.) с успех отличен 6.00.

Работата по дисертацията и кратките срокове на изготвянето ѝ не са препятствали дисертанта да продължи да изпълнява с пълна натовареност преките си служебни задължения.

Въз основа на горното правя извод, че при реализирането на дисертацията няма допуснати нарушения.

III. Данни за дисертацията и автореферата

Дисертационният труд е на тема „Отмяна на отказа от наследство от кредиторите на наследника“. Темата не е разработвана досега като цялостно монографично изследване, нито в достатъчна степен е била осветлявана в правната ни книжнина.

Трудът е в общ обем 240 отпечатани страници (шрифт 12), вкл. заглавна страница, библиография и съдържание.

Както се отбеляза, по темата има две отделни статии на дисертанта, които предшестват издаването на труда и са инкорпорирани в смисловата си цялост в него.

Представената дисертация съответства на изискванията – трудът е във вид и обем, напълно удовлетворяващ изискванията на катедрата. Той съдържа нужните реквизити: заглавна страница; съдържание; увод; изложение; заключение и библиография. Резюме на получените резултати има в представения автореферат.

Трудът без съмнение е оригинален. В българската правна книжнина, както се посочи, няма аналогично изследване. Отмяната на отказа е била разглеждана съвсем накратко в курсовете по наследствено право и е била сравнявана с отменителния иск по чл. 135 ЗЗД.

Нямам критични бележки към качеството на труда от езиково гледище.

Авторефератът на дисертацията коректно отразява съдържанието ѝ и научните ѝ приноси.

IV. Общи впечатления и положителна оценка на работата

Работата на ас. Венцислав Петров запълва съществена празнота в правната ни литература и затова следва да бъде похвалена. Запълването на тази празнота е качествено, задълбочено и напълно удовлетворява стандартите на научна работа.

Колегата Петров е извървял традиционния и добър път на изследване – започвайки от необходимостта от изследването (увод), е минал през историческото развитие, причините за възникването на института, традиционните отграничения от сходни институти и сравнителноправното изследване (глава I). Впоследствие е изяснил фактическия състав (предпоставките) за порождаване на потестативното право на отмяна (глава II) и е разгледал начина на упражняването му (глава III). В следващата глава (глава IV) са обединени същността на правото на отмяна и правните последици на упражняването му, като са разгледани и въпросите на погасяването (преклузията) му.

Работата завършва със заключение, в което накратко са обобщени изводите, до които дисертантът стига и са систематизирани предложенията *de lege ferenda*.

Начинът на работа е напълно удовлетворителен за съвременните стандарти на изследване. Направените анализи са задълбочени, прецизно аргументирани и систематически добре подредени.

Разглеждани са на много места най-разнообразни възможни хипотези на една и съща ситуация, като в зависимост от мислимите им развития са давани различни отговори на привидно единен въпрос (така напр. разглеждането на въпроса за недопустимостта на отказа от наследство от ненавършили пълнолетие лица (чл. 130 СК), както и при анализа на изискването за увреждане на кредитора в т. 2.4. на стр. 104 и сл.). Разгледани са и неуредени в закона хипотези, които имат важно практическо значение (напр. въпросът за изискуемостта на вземането на кредитора, искащ отмяна (т. 2.1., стр. 68 и сл.)). Анализът на повечето места прави много добро впечатление със своята задълбоченост (така напр. за това, че субективният елемент не е измежду елементите на фактическия състав на правото на отмяна (т. 2.5, стр. 113 и сл.)). Разглеждани са различните правни последици на един и същи факт спрямо различни правни обекти (така ефектите от отмяната на отказа спрямо трети лица, придобили от наследници, ползвали се от увеличението на наследствен дял вследствие на отменения после отказ, в зависимост от това, какво придобиват – т. 4.4, стр. 208 и сл.).

Този аналитичен и многопосочен подход следва да се приветства, особено в светлината на лошия стил при постановяване на множество тълкувателна практика на ВКС, при която на сложни въпроси се дават прости и неверни (в ред ситуации) отговори.

Направени са множество и разумни предложения *de lege ferenda* (напр. за вписването на исковата молба за отмяна на отказа и за действието на такова вписване (т. 3.3., стр. 127 и сл.)).

Посочената в библиографията литература е действително цитирана на съответните места в книгата, което установявам от частични и случайни проверки с търсеща функция на текстообработваща програма.

Въз основа на това смятам, че представената работа в качеството ѝ на труд, за придобиване на степента „Доктор по право“ заслужава еднозначна положителна оценка и е напълно годна да обуслови положително решение на научното жури. При това тя без съмнение не само доказва качествата на дисертанта, а и служи за развитие на правната ни наука.

V. Технически особености на работата и препоръки по тях

Българските юристи в голямата си част пишат неясно, несистемно, неструктурирано, използват привидна аргументация, двузначно и без да поемат отговорност. За радост, колегата Петров се отклонява от тази лоша традиция, но не успява да се освободи докрай от плена на някои нейни формални проявления – нещо, което може да стори с минимални допълнителни усилия. В този смисъл са и следните ми препоръки.

A. Бележки по системата на изложението

Смятам, че правната същност на отмяната би могла да бъде разгледана в по-ранен етап на изследването, а не чак в гл. IV. Систематическото място на тази част от изследването наистина може да намери известно оправдание във връзка с едновременното разглеждане на правните последици от уваженото искане за отмяна, но 1) не съществува проблем, този въпрос да се постави и разреши още в самото начало на труда и 2) изясняването му на ранен етап може да подпомогне цялостната последваща аргументация, като при това 3) правните последици от упражненото право на отмяна не е задължително да бъдат разгледани непременно едновременно с въпроса за правната същина на въпросното право на отмяна.

B. За структурирането на текста

Рецензентът е любител на силно структурираните текстове (негово пристрастие, което не се споделя от мнозинството от колегите му). Въпреки това считам, че в днешното обилие на информация структурираният текст е в състояние да пожали читателя и да му спести ценно време, като незабавно го ориентира в търсенията му (или му покаже, че те ще са безплодни в съответния научен труд). Ето защо, смятам, че допълнително разчленяване не само не би навредило на работата, но и би повишило потребителната ѝ стойност.

Такова структуриране освен това би направило възможни 1) вътрешни препратки от едно към друго място на текста с достатъчна прецизност и така може да спести повторни изложения (макар и накратко) на вече застъпени тези; може да 2) ориентира интелигентния читател, какво точно да прочете, като му спести четене на излишни в конкретен случай текстове и най-сетне може да 3) подсети самия автор за празноти в изложението му.

Смятам, че при бъдещото отпечатване на дисертацията и с оглед практическата ѝ приложимост и полезност тази моя препоръка може да се съобрази без при това да е необходимо каквото и да е преработване на текста.

C. Показалци и други ориентир

Отново с оглед лесната (и бърза) ориентация в (отпечатания) труд може да се препоръча добавянето на азбучен показалец и на индекс на законовите текстове, които са анализирани в работата. Трудът по съставянето им не е непреодолимо тежък, а полезността им е впечатляваща.

D. Лесни за използване обобщения

Може да се препоръча, изводите, до които авторът стига и които са обобщени в „Заклучение“, да се представят много по-подробно, като след всеки извод се направи препратка (по страница или по-добре – по структурна единица на текста) към мястото, където този извод е обоснован.

Предложенията de lege ferenda е по-добре да се представят като готови законодателни текстове, а не само като абстрактни изложения на идеята, до която авторът стига. По този начин много по-лесно може да се прецени 1) качеството на предлаганото изменение 2) системната му търпимост и 3) привлекателността му.

Е. По цитирането

Авторът напълно коректно цитира използваните съчинения, с посочване на точно място. Като препоръка може да се отпрати, за да не се натоварват излишно бележките под линия, заглавията да се цитират не в пълнотата им (след първо пълно посочване), а в съкратен вид (напр. Павлова, М., Гражданско..., стр. ...). Препоръчвам да се избягва цитирането чрез съкращението „цит. съч.“, особено при повече от едно използвани съчинения на един и същи автор, тъй като може да се породи неяснота, кое от многото се има предвид.

Ф. По „Пътната карта“ на изследването

При съчинения в обем като този на дисертационния труд (стотици страници) съществува сериозният риск, читателят да забрави, откъде е тръгнал, къде се намира и затова да не разбере, къде стига. Пътепоказатели в дългите текстове, разбира се, са съдържанията, в частност отдавна забравеният елегантен романски стил на съдържание, което се състои от първите изречения и основните мисли на тестовите блокове, азбучните показалци и вътрешните препращания (последните две в дисертацията отсъстват). Наред с тях обаче може да се препоръча, в началото на всяка голяма текстова структурна единица (напр. глава или по-дълга точка от порядъка на десетки страници) авторът да описва накъсо, какъв път ще следва при аргументацията си и на какви въпроси ще се спре. По този начин читателят не би бил хвърлен безпомощен в големи текстови обеми, а ще има представа, накъде го води авторът.

Опит за такава пътна карта има в увода (стр. 4), но тя е твърде къса и много по-бедна от съдържанието на труда. Поради това не я смятам за предложена на читателя. Такива „пътни карти“ са нетипични за правната ни литература, но 1) лесно могат да се направят и 2) биха били израз на почтеност към читателя. Бих се радвал, да видя такива в бъдещата публикувана книга. При това „пътна карта“ може да има в началото на всяка глава, а не непременно обобщена карта на цялостното изследване в увода.

VI. Научни приноси

Споделям напълно справката за научните приноси, изготвена от дисертанта и включена в автореферата му, като не смятам за нужно да ги изброявам още веднъж. Този извод – за приносния характер на посочените анализи – не се разколебава от известни мои несъгласия и препоръки по отношение на някои от тях, заявени в т. VII и VIII по-долу.

VII. Несъгласия с тези на докторанта

Преди всичко, искам да подчертая, че несъгласията ми с тезите колежата В. Петров не обуславят негативна оценка на работата му, нито са решаващи за общото впечатление от нея. Става дума за – може би персонално мои и изолирани на фона на общото виждане – позиции, несъгласието с които е въпрос на научна свобода, а не на престъпване на общоприети

принципи на изследване. Поради това те следва да се разглеждат само като повод за размисъл, а не като основание за укор.

А. За съотношението между чл. 56 и 67 ЗН (отмяна на отказа и искане за отделяне на наследствено имущество)

На стр. 71 (в края на точка 2.1., първа предпоставка, наличие на вземане) се казва

Очевидно е от горното, че кредиторите на наследодателя не са застрашени от отказ от наследството от един от наследниците. Те винаги ще има срещу кого да насочат своята претенция. Възможно е обаче наследникът, който ще бъде призван в резултат на отказа от наследство от друг наследник, да има повече пасиви, отколкото активи в своя патримониум. Напротив, отказалият се наследник може да притежава имущество, в което съотношението между активи и пасиви е в полза на първите. Тогава възниква въпросът дали кредиторите на **наследника** (*подч. мое – КТ*) нямат правен интерес от предявяване на иск по чл. 56 ЗН, тъй като за тях не е все едно кой ще приеме наследството. Считам, че и тук отговорът следва да е отрицателен, и то не само поради липсата на изрична разпоредба в този смисъл. В този случай в законодателството е установено друго правно средство в полза на посочените кредитори. Те имат на свое разположение възможността по чл. 67 ЗН: ...

Вероятно става дума за технически пропуск и се имат предвид кредиторите не на наследника, а на наследството. Чл. 67 ЗН определено не дава правно средство в полза на всякакви кредитори, а само в полза на тия на наследството (наследодателя) – както и самият дисертант твърди по-нататък (стр. 93). Тук може да се мисли, дали всъщност не става дума за друга хипотеза, при която има три групи кредитори: 1) кредитори на отказалия се наследник, 2) кредитори на несъстоятелен сънаследник, който е призван към наследяване поради отказа и 3) кредитори на „неутрален“ наследник. Дали правото по чл. 56 ЗН съществува в полза на някои от тези групи кредитори – а именно за кредитори, но не на наследника, който се е отказал, а за кредитори на друг (съ-)наследник, които ще бъдат увредени от отказа на първия сънаследник – тъй като този отказ дава право на наследяване на третия (несъстоятелен) наследник, който, ако би приел, би ги увредил.

В. За алеаторния характер на отказа

На стр. 89 се казва, че:

Тъй като класификацията, разделяща сделките на възмездни и безвъзмездни, намира приложение само при престационните сделки, отказът от наследство не може да бъде отнесен към нито една от двете групи. По същия начин стоят нещата и с класификацията на сделките на комутативни и алеаторни.

Това безкритично възприето виждане (макар и с позоваване на авторитети) не е докрай удовлетворително. Риск може да съществува и при непрестационните сделки. С оглед именно на него в някои случаи (напр. 130 СК) може да се преценява действителността на сделката или противопоставимостта ѝ спрямо кредитори (чл. 135 ЗЗД, преференти и искове в несъстоятелността).

С. За пасивната легитимация по иска по чл. 56 ЗН

Става дума за аргументирането на тезата, че ответник по иска може да е само отказалият се наследник, не и лицата, придобили права от неговия отказ, които права пък се ограничават от евентуалното уважаване на иска по чл. 56. С голямата част от аргументите, изтъкнати от дисертанта (т. 3.4, на стр. 130 и сл.) съм съгласен. Съмнения у мен предизвиква следната част от аргументацията (стр. 133):

В хипотезата на чл. 56 ЗН увреждащата сделка е едностранна, следователно правните ѝ последици обвързват единствено лицето, което я е извършило – арг. от 21, ал. 1 ЗЗД. Отмяната следва да бъде постановена само спрямо него. Нито едно трето лице не е придобило права от отказалия се наследник по правопримемство. Трети лица, а именно другите наследници (от същия или от следващи редове, наследници по завещание в резултат на наследствена субституция и т.н.) могат да придобият права не

посредством увреждащата сделка (отказът от наследство), а в резултат на нейното рефлексно действие. Възможно е някои субекти да са придобили права чрез правоприемство от другите наследници, приели наследството след отказа. Ако отказът от наследство бъде отменен, в резултат отново на рефлексното действие на тази отмяна те ще изгубят тези права. И тук ще намери приложение принципа „resoluto jure dantis resolvitur jus accipientis” („с отпадане правата на праводателя, отпадат и правата на правоприемника”).

Първине три изречения не са верни. Следващата аргументация – „Третите лица, а именно другите наследници...” се основава на формалистични разграничения между „правоприемство” и „рефлексно действие на отказа”, които не следват плътно житейската логика. Както подчертах, принципно съм съгласен с крайните изводи на автора, но не и с някои от пътеките, по които той достига до тях.

D. Техническа неточност в т. 3.10 (съединяване с иск за възстановяване на запазената част)

На стр. 142, в т. 3.10 се среща изречението:

Кредиторът ще може да се удовлетвори единствено от секвестрируемите права, включени в наследствената маса, предмет на отказа.

Явно става дума за технически пропуск – кредиторът може да се удовлетворява както от посочените в това изречение секвестрируеми права, така и от секвестрируемите права в имуществото на наследника, така и най-сетне от правата в имуществото на наследника, станали секвестрируеми вследствие на успешното атакуване на отказа (напр. единственото жилище на наследника-длъжник престава да е единствено поради фингираното приемане на наследството).

E. Във връзка с един ефект от отмяната на отказа

В т. 4.3 (стр. 200) е застъпено – невярното според мен – виждане, че след отмяната на отказа наследството ще се превърне в *hereditas jacens* и за наследника отново ще възникне правото да го приеме. Това преди всичко противоречи на общоприетата идея, че приемане след извършен отказ е недопустимо поради неоттегляемостта на отказа. На следващо място това виждане не е синхронизирано и със застъпеното от самия автор схващане, че вследствие на уважения иск по чл. 56 ЗН настъпва относителна (а не пълна) недействителност на отказа. Вероятно става дума за техническо недоглеждане, което може много лесно да се отстрани.

VIII. Критични бележки и препоръки

Изложените по-долу критики не трябва да се разбират в негативен смисъл, каквато конотация думата „критика“ може би има. Става дума по-скоро за препоръки в посока, в която рецензентът би се радвал да види придвижена предлаганата работа при отпечатването ѝ. Рецензентът обаче разбира, че повечето от предлаганите изменения са въпрос до голяма степен на лично виждане и собствен научен вкус, поради което нито настоява на тях, нито смята, че те (или неприемането им) могат да повлияят на общата много положителна оценка на работата.

A. Относно методите на изследване

Дисертантът е използвал множество изследователски методи, като е наблегнал най-вече на традиционния метод на екзегетично изследване (правна логика и систематически анализ). Застъпени са историческият и сравнителноправният методи. В този смисъл дисертантът се движи в сигурната среда на класическите и утвърдени методи на правно изследване.

Това, което мога да препоръчам на колегата Петров, е да използва по-широко и смело телеологическият метод. В материята на отказа от наследство и неговото отменяне за този метод има широко поле. Преди всичко, може да се разгледат интересите на множеството засегнати групи лица и след като те се очертаят, да се направи ценностно съждение за това, кои интереси следва да бъдат предпочетени и кои – пожертвани. В частност става дума за следното. Налице са множество групи лица:

- 1) Наследници. При това, тези наследници могат да имат различни качества и в зависимост от това – различно правно положение:
  - a. Неприели наследството
  - b. Приели наследството
  - c. Наследник, приел наследството, след което го продал на трето лице
  - d. Непълнолетни/малолетни наследници
  - e. Наследници по закон и по завещание
  - f. Непризовани преди отказа наследници с правно очакване
- 2) Заветници (чието правно положение може да се промени от отказа от наследство – напр. с оглед възстановяване на запазена част – и би се повлияло при евентуалната му отмяна от кредитори на отказалия се);
- 3) Надарени от наследодателя (аналогично на заветниците);
- 4) Кредитори на отказалия се наследник, които не са искали отмяна на отказа;
- 5) Кредитор на отказалия се наследник, който е поискал отказа;
- 6) Кредитори на останалите наследници (от всяка група в т. 1));
- 7) Кредитори на наследството;
- 8) Правоприемници (частни/универсални) на приелите наследници.

В зависимост от уважаването на искането за отмяна на отказа всяка една група такива лица ще се повлияе от рефлексното действие на съдебното решение и то – по различен начин. Вторачването от страна на законодателя само в интересите на една група – кредиторите на отказалия се наследник води до понякога несправедливи и обществено неоправдани резултати спрямо другите групи заинтересувани лица.

Както самият автор отбелязва в сравнителноправния си анализ, институтът на отмяна на отказа от наследство е регламентиран предимно в романските правни системи и е по-скоро чужд на германските, като е непознат на класическото римско право. Тези разлики будят съмнение, че предлаганата в българския Закон за наследството регламентация е близо до съвършенството и то – не от правнотехническо, а от правнополитическо естество. Задача на правната наука е не само да изследва покорно стореното от законодателя, а да го преценява критично. Това може да стане обаче именно чрез препоръчвания телеологически метод и стопански анализ на правото, както и чрез откровеното включване на правнополитически съображения. Те могат да служат както за тълкуването на неясни разпоредби, така и за предложението *de lege ferenda*, които при използването им ще бъдат последователни и системни, като няма да носят риска на случайност и откъслечност.

Тази препоръка не е задължително да се приеме от дисертанта, нито да се взема твърде насериозно от научното жури при преценката на качествата на работата му. Препоръчваният подход е типичен за твърде малко съчинения в последните десетилетия – юристите се

самосвеждат до интерпретатори на чужди безспорни решения (на „законодателя“), а не като творци и коректив на тези – всъщност често много спорни – решения.

На фона на тези именно разсъждения могат да се поставят например следните творчески въпроси:

- Дали непротивопоставимостта на отказа е най-доброто решение;
- Дали в случая относителната недействителност е най-подходяща (сравнена с останалите известни инструменти на нищожност, унищожаемост и др.);
- Как конкурира (или се съчетава) отмяната на отказа (която се прави от кредитор на наследник) с искането за отделяне на наследствените имоти (което е прерогатив на кредитор на наследството) и какъв е редът за предпочитително удовлетворение на едната и другата група кредитори.

Пак на фона на тези разсъждения може да се прецени смислеността на подхода на българския законодател. От една страна е подходът на законодателя, да не се упражняват чрез косвен иск (чл. 134 ЗЗД) права, които зависят от чисто личната преценка на длъжника, в частност да не се насилва призованият и бездействащ наследник да приеме наследство по реда на споменатия чл. 134 ЗЗД; от същата страна е идеята на закона, че чисто личните права са непрехвърлими (напр. правото на ползване, правата при изработка и поръчка и т.н., в частност общата клауза на чл. 99 ЗЗД). От друга страна – повече или по-малко като чуждо тяло на фона на тези идеи идва чл. 56 ЗН, който преодолява неприкосновеността на „чисто личните“ решения; който дава на кредиторите на отказалия се наследник могъщо потестативно право да придобиват имущество, на което не са могли непременно да разчитат, че ще се прибави към това на длъжника им – наследник. Този анализ, който далеч надхвърля чисто правните съображения, може и трябва да има както народопсихологически, нравствени, икономически, телеологически и множество други аргументационни линии. Той си струва да бъде направен и без всяко съмнение може да бъде направен от дисертанта. Пропуск е, че той отсъства в текста в очакваната и напълно възможна пълнота.

И отново в тази връзка – телеологичен, нравствен и стопански анализ – може да се повдигне и разгледа (както *de lege lata*, така и *de lege ferenda*) въпросът, дали липсата на значение на чисто субективния елемент при иска по чл. 56 ЗН (знание за увреждането на кредитора) би следвало да присъства – аналогично на съответната хипотеза на чл. 135 ЗЗД. Авторът застъпва виждането, че такъв субективен елемент не е измежду елементите на фактическия състав на правото на отмяна (т. 2.5, стр. 113 и сл.), но се задоволява да се аргументира предимно със самостоятелната природа на чл. 56 ЗН, която е различна от иска по чл. 135 ЗЗД, както и с едностранния характер на отказа (при който намерение може да се дири само у отказалия се наследник, не и у трети лица, облагодетелствани от отказа). Такава аргументация у мен оставя чувството на частична ситост, но и на глад за още доводи, който дисертантът определено може да задоволи без усилия, стига да използва и препоръчаните методи. Тъкмо този въпрос съм посочил като един от добрите примери за задълбочен анализ, вкл. и въз основа на литература и практика по-горе (т. IV от рецензията); независимо от задълбочеността му обаче този анализ оставя още какво да се желае, особено като се имат предвид възможностите на колежата В. Петров.

В. Относно терминологичните бележки

В т. 1.5 (стр. 18) се подлага на напълно оправдана критика терминът „унищожение“. Тук обаче е мястото да се уточни, какво следва да се разбира под думите „в своя полза“. Именно от този термин може да се направи обоснования извод, че в случая става дума не за унищожение или нищожност (които биха действали *erga omnes*), а за относителна недействителност или непротивопоставимост или пораждане на потестативно право в полза на успелия в атакуването кредитор, да се ползва при удовлетворението си от имущества, принадлежащи на трети лица, а не на длъжника-наследник.

С. За подобията, отграниченията и евентуалното *de lege ferenda* преpraщане към чл. 135 ЗЗД

От една страна, авторът поддържа тезата, че чл. 56 ЗН е институт, значително различаващ се от чл. 135 ЗЗД (т. 1.6.4, стр. 48 и сл., т. 4.5, стр. 218 и сл.); от друга се прави извод, че идеята на двете правни средства е твърде сходна и се прави предложение за законодателно допълнение (за запазване на правата на третите лица, пострадали от отменения отказ) в синхрон с чл. 135 ЗЗД. Ако идеята на институтите е еднаква, независимо от разликите в правопораждащия им фактически състав може би е препоръчително единно уреждане на последиците. Това правно-технически може да стане напр. чрез преpraщане за неуредените последици от чл. 56 ЗН към съответните правила на чл. 135 ЗЗД, а не чрез мултиплициране на уредбата на чл. 135 ЗЗД относно защитата на правата на третите лица.

Д. За отказа от наследство, разглеждан не като отказ от права, а като упражняване на правото на наследяване

Тази теза на докторанта заслужава пълна подкрепа. Тя е застъпена на няколко места в дисертацията – както по повод на чл. 130 СК (стр. 28 и сл.), така и във вр. с невъзможността за удовлетворение от имуществото на наследника (т. 2.4, стр. 102 и сл.). Тезата по мое мнение би могла да бъде допълнително подкрепена със следните аргументи: 1) че някои права имат най-ограничен начин на упражнение – те или могат да се упражнят, или да се бездейства (напр. правото да се развали договор поради виновно неизпълнение); 2) някои права разполагат с по-богат набор възможности (напр. вземанията, които могат освен да се претендират или да не се претендират и да се залагат, прехвърлят, опрощават, новират и т.н.); 3) трета група права при самото си упражнение и поради естеството си дават повече опции (напр. алтернативните задължения, факултативните задължения, правата на длъжника при кредиторска солидарност) – от тази последна група е и правото да се приеме наследство: то може да се упражни, като а) наследството се приеме; б) наследството се откаже; в) наследството се приеме направо; г) приеме се по опис; д) бездейства се при отправено запитване, дали се приема (което води до последиците на отказ). Така доаргументирана, тезата първо изглежда по-убедителна, и второ, може да обоснове допълнително схващането, застъпвано от дисертанта, че чл. 130 СК не се прилага спрямо отказа от наследство, тъй като той не е „отказ от права“, а упражнение на правото на наследяване.

Е. За началото на преклузивния срок от узнаване на отказа

Въпросът е разгледан в т. 3.2, стр. 124. Авторът като че ли безкритично е възприел буквално произтичащото от законовия текст – че срокът тече от узнаването, като без да излага аргументи, е отхвърлил виждането, че той тече от възможността за узнаване. Аргументи в тази

връзка обаче са необходими, тъй като – макар и изолирано – в нашето право релевантна е и възможността за узнаване (виновно не е узнал) – чл. 29, ал. 2 ЗЗД, същата идея се открива и в чл. 50, изр. 2, чл. 118, чл. 290 ЗЗД, чл. 109 ЗЗП (незнанието не оправдава, небрежността не оневинява). Тази идея е застъпена последователно освен в германското гражданско право (вж. множеството изрази в този смисъл на BGB), така и в Principles of European Contract Law. Тази идея носи и силен нравствен заряд, който не допуска, тя да бъде преодоляна с формалистичния довод, че буквата на закона изисква само конкретно знание.

Г. Необсъден кръг лица

Става дума за лицата, активно легитимирани да предявяват иска по чл. 56 ЗН. Авторът е разгледал освен самия кредитор на наследника и наследниците на този кредитор (т. 3.5.) и кредиторите на този кредитор (т. 3.6.). Неразгледани остават следните групи лица – частни правоприменици на кредитора на наследника (напр. цесионери) и купувачи на наследството на същия този кредитор. Хипотезите, макар и вероятно редки на практика, не са без практическо значение, като при това може да се окаже, че разкриват достойни за задълбочен анализ особености.

Г. За невъзможността, искът по чл. 56 да се предяви като частичен

Освен правилно изтъкнатите аргументи (т. 3.7, стр. 139 и сл.) палитрата от доводи може да се допълни със съображението, че частичният иск би довел до ефекта на частичен отказ от наследство, който е недопустим съгл. чл. 54 ЗН.

IX. Публикации

Дисертантът има две публикации по темата на дисертацията:

- Съотношението между Павловия иск и иска по чл. 56 от Закона за наследството. – сп. Норма, бр. 4/2015 и

- Невъзможността за удовлетворяване като елемент от фактическия състав, пораждащ правото на кредиторите по чл. 56 от Закона за наследството – сп. Търговско право, кн. 2/2015 (под печат).

Става дума за отделни статии, които в своята смислова цялост са включени в текста на дисертацията.

Дисертантът не е участвал в научни форуми, свързано с темата на дисертацията поради липсата на такива през време на работата му по дисертацията и след завършването ѝ до представянето на дисертационния труд.

Х. Заключение

Въз основа на горните ми констатации еднозначно смятам, че трудът на ас. Венцислав Людмилов Петров е напълно достатъчен за присъждането на научната степен „доктор по право“.

Поради това предлагам на почитаемото научно жури да вземе решение в този положителен смисъл.

София, 18 юни 2015 г.

Кристиан Таков